

İstanbul Fehri Hemşerilik

Unvanı Tevcih Olunan :

Prof. Albert Gabriel

Aziz OGAN

Memleketimizin ilim ve irfan muhitinde Prof. A. Gabriel'i tanımayan, sevmeyen yoktur. Uzun senelerdenberi verimli çalışmalarıyla kendisinin ciddi bir arkeolog, kudretli bir mimar ve ressam olduğu kadar Türk eserlerine ve Türk mimarisine derin vukufu ve sevgisi ile de tanılan bu muhterem ve faziletli zatın ilim sahasındaki muvaffakiyetini Fransız Asarı Atika Enstitüsünün kuruluşunda, gelişmesinde, arkeoloji, tarih gibi mesleki eserler ve telifattan mürckkep mühim bir kütüphane vücade getirmek hususunda da göstermiştir.

Evet.. Aziz profesör aynı zamanda bir teşkilâtçı ve tam bir organizatördür. Onun verimli çalışmalarını takdir etmek için İstanbul Fransız Asarı Atika Enstitüsünün kuruluşuna bir göz gezdirmek icap eder.

Malûmdur ki, tarihi âbideleri ve müzeleri çok ve mühim olan şehirlerde arkeoloji enstitüleri kurulmak ötedenberi bir anane halini almıştır. Roma, Atina, Kahire, Şam vesaire gibi tarihi şehirlerde bir kaç memleketin enstitüleri vardır. Bu enstitülerin gayeleri, umumiyetle buldukları memleketlerin tarihi icaplarına göre yapılan arkeolojik incelemelere ait neşriyatta bulunmak ve bu suretle tarih ve sanat ilminin terakkisine hizmet etmekten ibarettir.

Memleketimizin çeşitli kavim ve milletlere sahne olması itibarıyla İstanbuldaki Fransız Asarı Atika Enstitüsünün şümüllü ve geniş bir çalışma alanında olduğuna şüphe yoktur.

İstanbulda Fransız Asarı Atika Enstitüsünün kurulmasına teşebbüs hayli eskidir. Bundan takriben elli altmış sene evvel Fransanın Atinadaki Asarı Atika Enstitüsü Müdürlü Mösyo Homolle, İstanbulda da bir enstitü kurmağa teşebbüs etmiş ise de bu arzu bir sonuca varmamıştı. Bu husustaki ciddi teşebbüster; ancak Birinci Umumi Harbin bitmesiyle başlar. Evvelâ meşhur Bizantinologlardan olup İstanbuldaki Bizans eserlerini iyi tanıyan ve bilhassa Bizans kiliseleri hakkında esaslı tetebbu ve neşriyatıyla tanılan J. Ebersold, hükümetinin müsaadesiyle bu maksatla İstanbula gelmiş ise de muvaffakiyetli bir netice elde edemedi memleketine dönmüştü. Bunu müteakip Bizans tarih ve sanatı hakkında Fransanın en büyük âlimi sayılan Prof. Ch. Diehl de İstanbula gelmiş ise de bu zat da Kadıköyündeki Asomsiyonist Katolik papazlarının okuldaki zengin kütüphanesini almak meselesinden dolayı vâki ihtilâf sebebiyle bir neticeye varamadı. Fransızlar bina bulmak hususunda da talihsiz idiler. Nihayet Beyoğlundaki Fransız Sefareti bahcesinde bulunan eski tercümanlar dairesinin enstitüye tahsisine Fransız Hükümetinin muvafakat etmesi üzerine o zaman İstanbul Üniversitesinde Arkeoloji Profesörü bulunan A. Gabriel'in bu müesseseye müdür tayini bahis konusu olmuş idi. Hükümetimizce Türk Ulusal Bilgileri sahasında da çalışmak şartıyla enstitünün kurulmasına Vekiller Heyetinin 1 Şubat 1931 tarihli kararnameyle muvafakat ve müsaade edildi. Görülüyor ki, gerek Fransız Sefarethanesi bahcesindeki binanın tahsisi ve gerek İstanbul Müzesinin hayırkâr delâleti üzerine Hükümetimizin enstitünün tesekkülü-

nü tasvip etmesinde Mösyo Gabriel'in yüksek şahsiyeti büyük âmil olmuştur. Prof. Gabriel'in Türk tarihine ve Türk sanat âbidelerine karşı büyük bir sevgisi vardır. Bu hususta bilhassa Anadolu âbideleri hakkında vücade getirdiği muazzam eserler, büyük kıymeti haizdirler. Monuments d'Anatolie isimindeki iki ciltten mürckkep eserinin birinci cildi. Kayseri ve Niğde şehirleriyle bu vilâyetlerin diğer mahallerindeki âbidelere münhasır olup 170 sahife metin arasında 103 harita, plân, resimler ve eserlerin sonunda 56 aded ayrıca pek nefis resim levhaları vardır. Birinci cildinin havi olduğu Kayseri şehrinde tam 39 âbide etraflı olarak tarif olunmakta ve bir çok ödlüve ve kesitlerden başka bunların muhtelif manzaraları ve binaların detayları güzel fotoğraf-la gösterilmektedir.

Prof. Gabriel'in, yazımının başında ressam ve mimar olduğunu kaydetmiştik. Âbidelerin bir çoğunun gerek cep-helerinden ve gerek perspektif olarak dışardan ve içerden yaptığı resimler, büyük bir maharet eseridir.

Büyük eserin ikinci cildi de Amasya, Tokat ve Sivas şehirleriyle bu vilâyetler dahilinde bulunan kıymetli Türk âbidelerini ihtiva eder. Bu cildin 196 sahifelik metninde 120 aded harita, plân, resimlerden başka sonuna konulmuş 79 da resim levhası vardır.

Velhâsıl Profesör Gabriel, Türk âbidelerinin bütün hususiyet ve inceliklerini meydana koymakta bazı sathî malûmatla ortaya çıkıp Türk âbidelerinde yabancı tesirler bulunduğu hakkındaki iddiaları ilk defa ilmi ve metodik bir şekilde cerh ile Türk sanat mimarisinin kendine hâs bir benliğe sahip olduğunu ispat eylemektedir.

1928 de İzmirde Asarı Atika Müfettişliğinde bulunduğum sırada Maarif Vekâletinin emir ve tensibiyle Prof. Gabriel ile hayli uzun süren Kayseri, Sivas, Amasya, Tokat ve Niksarda bir tetkik gezisine çıkmış ve adedleri yüzleri aşan âbideleri tesbit etmiştik.

Enstitünün idare ettiği hafriyat ve neşrettiği eserler. Bu ilim evinin ciddi çalışmalarının mahsulüdür. Les chateaux de Bosphore adlı Boğaziçi hisarlarıyla Yedikuleye ait bir tetkik mahsulü olan kitabıyla kısa metinli ve resimli En Turquie büyük bir alâka çekmektedir.

Enstitünün çok kıymetli eserler neşrettiğine de sanit oluruz. Bu meyanda Türk ilim adamlarının da enstitü vesaitiyle neşriyat yapabilmelerine imkânlar verildiğini iftiharla görürüz. Meselâ 1935 de 3 ciltten mürckkep Profesör Fuad Köprülünün Les origines de l'Empire Ottoman adlı muteber eseriyle Üniversite kütüphanesinin eski ve fâdil müdürü eski eserleri koruma encümeni âzasından Fehmi Karatay'ın enstitü âzasından Schoukin ile birlikte hazırladıkları Les manuscrits orientaux illustrés de l'Université İstanbul bu cümindedir.

Beynelmilel büyük bir şöhrati olay bu mütevazı ve emektar bir Türk dostunun mesaisi takdire ve çok yerinde olarak fahri hemşerilik unvanının tevcihinden dolayı Sayın Vali ve Belediye Reis Vekili Ord. Prof. Fahreddin Gökay ile Sayın Genel Meclis üyelerine tesekkürlerimizi takdim ederim.

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlerde İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tarihi

Aziz Ogan Koleksiyonu

OGNBIO0400108